

Krsto PIŽURICA (Podgorica)
UDK 821.163.4.09(497.16)

VOJISLAV P. NIKČEVIĆ KAO NJEGOŠOLOG¹

Vojislav Nikčević počeo se baviti Njegošem tako reći na početku svoje nastavničke i naučne karijere. To interesovanje nije imalo svoje plime i oseke i nije splašnjavalo do zadnje etape Nikčevićevog života i rada. U savremenoj njegošologiji je jedan od vodećih, a disertacijom *Mladi Njegoš*, odbranjenom u Zagrebu, uključio se u najuži krug naučnih radnika što se bave Njegošem i njegovim djelom. Njegove radove o Njegošu mi smo podijelili u nekoliko područja: disertaciju *Mladi Njegoš*, osnovna tema i motiv *Gorskog vijenca*, redaktorski poslovi na Njegoševim glavnim djelima, neki idejni aspekti Njegoša-pjesnika, pitanje autorstva nekih Njegoševih pjesama, *Atentat na Gorski vijenac* i Milan Rešetar kao njegošolog.

I.

Nikčevićeva studija *Mladi Njegoš* predstavlja analizu i sintezu dosadašnjih razmatranja Njegoševih tzv. manjih pjesama, kako se dosad najčešće označavala Njegoševa književna produkcija do pojave njegovih obimnijih djela, preciznije do pojave *Luče mikrokozma* (1845). Naporedo sa istraživanjem geneze Njegoševih krupnijih djela, autor studije *Mladi Njegoš* istraživao je analitično-komparativne puteve Njegoševa pjesničkog hoda, pri čemu je posebnu pažnju poklonio utvrđivanju onih faktora društvene sredine koji su djelovali na sveukupno formiranje Njegoša kao fenomena crnogorske istorije, kao god i otkrivanju izvorišta Njegoševe pjesničke inspiracije. Studija je ogledalo višegodišnjeg, sistematskog rada Vojislava Nikčevića na proučavanju Njegoševa pjesništva i crnogorske nacionalne kulture, posebno jezičke. Bilo je potrebno dosta umijeća, opšte kulture, literarno-istorijske naobrazbe i teorijske upućenosti da bi se napravila ovako obimna studija.

¹ Izvaci (i nadopuna) iz knjige: Krsto Pižurica, *Vojislav P. Nikčević kao njegošolog*, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje, 2006.

Utisak je da Nikčeviću nije promaklo nijedno značajnije djelo o ovoj problematici a da ga nije konsultovao, nijedan značajniji prilog nije mu ostao nepoznat. Tragajući za svojim tezama i teorijskim određenjima, on je morao sučeljavati dosta rečenog o Njegošu, u čemu ima vrijednih naučnih studija, ali i ne malo naplavaka. Jer, od Vraza, Subotića i Ljubiše, prvih proučavalaca Njegoša, svi su Njegoša svojatali, čak i reakcionarne strukture (pravoslavlje) i najreakcionarnije snage (nacionalna izdaja i zatrovani nacionalisti) pokušavali su da se oslone na Njegoša i nađu u njemu potporu za propagiranje svoje vjerske, nacionalne i druge netrpeljivosti. Studija *Mladi Njegoš* prevladala je kontradiktornosti dosadašnje građe o Njegošu i Njegoša učinila bližim savremenim etičkim i estetičkim mjerilima. Iz ove studije još jednom se jasno vide dvije ideje vodilje Njegoša čovjeka i pjesnika: sloboda je bez cijene, čovjeka treba voljeti, ali on mora da služi progresu – slobodi. To treba naglašavati danas i sutra, i to u toliko većoj mjeri što se u novije vrijeme za Njegoševu borbu protiv ondašnjih neprijatelja crnogorske slobode vezuju izrazi i termini koje je porodila novija politička stvarnost, a daleko su od načina Danilove borbe protiv poturica i poruka Njegoševa djela.

Nama se čini da je Nikčević u disertaciji *Mladi Njegoš* prenaglašeno govorio o sveukupnim odnosima Njegoša i Petra I i S. Milutinovića i to na prostoru od blizu stotinu stranica. Međutim, Slovenac Vladimir Osolnik u svojoj doktorskoj disertaciji *Istorija književnosti o Petru II Petroviću Njegošu* (CANU, Podgorica, 1999) smatra da je obrada odnosa Petra I i Petra II najveći doprinos Nikčevićeve teze, koja s disertacijom *Kompozicija Gorskog vijenca* Jovana Deretića (Beograd, 1969) ima prekretnički značaj u njegošologiji. U želji da se otkriju neki od razloga zašto je Nikčević tom pitanju posvetio toliko prostora, dolazi se do zaključka da je njegova namjera bila da dovede u čvršće odnose dva Petra Petrovića, prouči dosad malo poznato poetsko djelo Petra I Petrovića kao oslonac od kojega je Njegoš pošao i reafirmiše njegovu pisanu riječ. Simo Milutinović je, u stvari, nešto zapostavljeniji u studiji od Petra I, a mi mislimo da je u pjesničkom smislu on podsticajnije djelovao na Njegoša od Petra I. Takve pretpostavke mogu se objasniti nekolikim razlozima, od kojih nijesu beznačajni oni psihološke prirode, i drugi – čisto literarne: Milutinović je i motivski, i žanrovski, i stilski bio raznovrsniji od Petra I, koji, iako pjesnički individualan, nije izlazio iz okrilja narodnog pjesništva. Njegoš je bio suviše mlad dok je rastao pored Petra I, a ovaj se nije bavio samo pjesmom već i drugim poslovima. Milutinović je, naprotiv, u susretu s Njegošem bio u naponu fizičke i

duhovne moći, *plameni poeta* koji je razbuktavao maštu mladoga Njegoša i, kao takav, podsticajno je djelovao na razmah njegovih stvaralačkih moći. Za Njegoša je on bio providenje kome *svemogućstvo svetom tajnom šapti*, božansko stvorenje u čijoj se poziciji željela naći podražavalačka mašta mladića koji je u sebi osjećao pjesničku iskrinu i natprirodnu obdarenost. Uz drugo, i klasicistički vajan lik Miloša Obilića u Njegoševom djelu podstaknut je Milutinovićem i Mušickim. U poglavljljima studije –*Mladi Njegoš i Lukijan Mušicki* i *Mladi Njegoš i ruski klasicisti* Nikčević piše o tome otkud elementi neoklasicizma kod Njegoša i uticaji Djeržavinovih oda na mladog Njegoša.

Disertacija *Mladi Njegoš* imala je obavezu ne samo da nauci potpunije otkrije Njegoša i sve što je razvojno u vezi sa njime do *Luče mikrokozma*, već i da revalorizuje dosadašnje sudove izrečene o ovoj fazi razvoja pjesnika *Gorskog vijenca*. Kako se radi o jednoj fazi Njegoševa razvoja nedovoljno ispitanoj, to se podrazumijeva da se tu, bar zasad, mora dati naučno sagledavanje svih činilaca, svih vrijednosti, svih strukturalnih elemenata koji su vodili Njegoševoj životnoj sintezi datoj u glavnim djelima. Drugim riječima, *Mladi Njegoš* trebalo je da bude, kako se to kaže, posljednja riječ o predmetnoj građi. Nema sumnje, knjiga je svoj zadatak ispunila i predstavlja krajnji domet u proučavanju onog Njegoša koji se nalazi izvan glavnih djela do 1844. godine. To se vidi i po ozbiljnosti kojom je autor prišao poslu, po korišćenoj literaturi, dosljednom primjenjivanju savremenih naučnih metoda, rezultatima i zaključcima.

Prvi dio studije dr Nikčevića je pod naslovom *Formiranje i razvoj mladog Njegoša kao pjesnika u svjetlosti književno-istorijskoga i kritičkoga postupka*. Uz dva poglavlja (*Glavni činioci formiranja mladog Njegoša kao pjesnika* i *Problemi književno-istorijskoga i kritičkog proučavanja poezije mladog Njegoša*) tu je dvadesetak potpoglavlja u kojima se u okviru triju etapa (do 1833, od 1833-1836, i od 1837-1844) Njegoševa razvoja govori o raznim aspektima Njegoševa pjesništva ovoga doba. Utisak je da su potpoglavlja o Petru I i Njegošu i drugo – *Geneza Njegoševa jezika u funkciji činioca njegova književna formiranja* nova, najzanimljivija, najprivlačnija i najoriginalnija. Vrijednost prvog dijela ove studije je, između ostalog, što Nikčević daje sintezu pogleda na ovaj period Njegoševa stvaranja, a do nje je došao analizom pojava i činjenica, i što Petra I vraća literaturi. Nema sumnje – Nikčević zna da pojmove i poglede sintetizuje, da pravi odbire kroz analize i nađe oslonca za svoje teze. On

je, da ponovimo, pregledao ogromnu literaturu i uložio ogroman trud da bi komparativnim metodama i istraživačkim postupkom napravio nove prodore u naučne oblasti o Njegošu, s kojih je, dosad, mahom klizilo pero kritičara i književnih historičara.

Drugi dio studije *Mladi Njegoš* je pod naslovom *Razvoj mladog Njegoša kao pjesnika u svjetlosti analitičko-interpretativnog postupka*. Ova cjelina se sastoji od analize dvanaest Njegoševih pjesama, ima naučnu svrhu da se na primjerima Njegoševih reprezentativnih pjesama pokaže rast, putevi, geneza Njegoševog pjesničkog izraza, dakle razvoj Njegoša kao umjetnika. Težište ove doktorske disertacije nalazi se u ovom dijelu. Prva analizirana pjesma je *Crmnici*, sastav koji se, kaže, ubraja među (Njegoševe) najranije pjesničke proizvode iz prve etape razvoja, što je zapravo nastao u prvoj polovini 1829. godine. Posljednja analizirana pjesma je *Misao*. Najviše analiziranih pjesama je iz druge etape Njegoševa razvoja (1833-1836) – sedam. Od analiziranih pjesama: četiri su iz žanra refleksivne lirike, dvije iz pjesništva nastalog *po ugledu na crnogorsku epsku narodnu poeziju novijeg vremena*, tri ispjevane *u duhu pjesništva „na narodnu“ Petra I Petrovića*, odnosno *po ugledu na historijsko pjesništvo Petra I Petrovića*, po jedna je pjesma iz smjera moralne, intimne i prigodne lirike. Sa stanovišta stiha, tu je osam deseteračkih pjesama, dvije osmeračke i dvije ispjevane dvanaestercem. Šteta je što se Nikčević nije upustio i u analize Njegoševih pjesama sa stanovišta stilskih formacija evropskog smjera Njegoševa vremena, čime bi se razgraničilo prisustvo, doseg, umjetnički domet i tih stilskih epoha u djelu našeg najvećeg pjesnika. Jer, u formiranju i izgradnji Njegoševa pjesništva ranog perioda, kako je ova studija pokazala, osjeća se isprepletanost nekoliko dominantnih i tematskih i izražajnih komponenata, a utisak je da se tu ima još ponešto reći.

Studija *Mladi Njegoš* dr Vojislava Nikčevića predstavlja značajno ostvarenje u oblasti crnogorske književnosti i nauke o Njegošu posebno. Po analitičnosti predmetne materije, po sintezama, dokumentovanosti, teorijskoj određenosti pojmova i slika, smionim zaključcima, po integralnosti pristupa, ova studija ide u kapitalna djela o Njegošu i njegovom djelu. Malo je ovako sveobuhvatnih studija o našem najvećem pjesniku. Pisana muški, bez zajedljivosti i sitničarenja, sa izrazitim autorovim smislom za analizu i sinteze, ova studija imponuje sveukupnošću svoje pojave i učvršćuje se u ugaone temelje građe Njegošu.

II.

Dok je u prvoj fazi bavljenja Njegošem rješavao pitanje mladog Njegoša, u ekvivalentu Njegoševe manje pjesme, u drugoj fazi proučavanja Njegoševa djela Nikčević se bavio temom – pitanjem *istrage poturica* gajeći nadu da će riješiti istoričnost *Gorskog vijenca* u dijelu njegove teme. Da bi riješio pitanje *istrage poturica* kao ozvaničene teme *Gorskog vijenca*, Nikčević je morao iščitati, prokomentarirati, sučeliti i sintetizovati ogromnu istorijsko-literarnu građu i istraživanje pretočiti u vlastito viđenje i sud o tome, u nauči visećem pitanju. Iz bavljenja tim pitanjem rezultirale su knjige *Istraga poturica u Njegoševu Gorskom vijencu*² i *Istraga poturica – mit ili stvarnost*.³

Studija *Istraga poturica u Njegoševu Gorskom vijencu* komponovana je iz tri rada naslovljena kako slijedi: *Geneza, funkcije i značenja teme istraga poturica u Gorskom vijencu*, *Protiv izdaje, a ne istraga poturica u Gorskom vijencu*, „*Istraga poturica*“ *u jednoj interpretaciji i tekstualno-komparativnoj studiji u strukturi Gorskog vijenca*. Prva dva rada povezani su temom, mada predstavljaju zasebne cjeline, treći je reprodukovanje drugoga teksta drugoga autora, a odnosi se na strukturu *Gorskog vijenca*. Nikčevićeva polazišna ideja je, s obzirom na *Gorski vijenac*, da utvrdi koliko je istraga poturica – tema Njegoševog djela istorična, događajna, realna, a koliko legendarna, izmišljena, dakle nepostojeća. Opredijelio se za istraživanje otpočetka i kompleksno sagledavanje pojave – događaja, u namjeri ne da doprinese rješavanju problema, već da ga riješi. Od najnovijih radova koji bi pripomogli rješavanju istrage poturica kao istorijskog čina, Nikčević navodi po jedan rad Rista V. Radunovića i Slobodana Kalezića, ali naravno težište stavlja na istorijsku građu, kakva je odgovarajuće pjesme iz *Ogledala srpskog*, istorija Vasilija Petrovića, Sima – Sarajlije Milutinovića, Petra I Petrovića, studija Mišela Obena, rad N. Banaševića itd. U radu Nikčević piše i o svađi manastirskih kovača (pravoslavne vjere) sa vladikom Danilom, koja bi mogla biti (primjenom načela pjesničke slobode) jedna od varnica za nastanak *Gorskog vijenca*. Jedan od zaključaka ovoga Nikčevićeva rada je: „Sada biva svakome jasno da sam bio posve u pravu kada sam prije nekoliko godina na temelju široko i kompleksno sprovedene analize sa sigurnošću zaključio da Petar

² Dr Vojislav Nikčević, *Istraga poturica u Njegoševu Gorskom vijencu*, Obod, Cetinje, 1990.

³ Vojislav P. Nikčević, *Istraga poturica – mit ili stvarnost*, Almanah, Podgorica, 2001.

II Petrović Njegoš glavnu temu *Gorskog vijenca* – 'istragu poturica' - nije oslonio na vjerodostojni historijski događaj s početka XVIII vijeka u smislu značenja te sintagme, kako se do sada gotovo iskuljučivo smatralo, već na narodnu tradiciju“. Nikčević podrobno piše o sudbini Medovića na Cetinju i prespajanju u narodnoj tradiciji njihove sudbine i istrage poturica. Za autora ovoga rada to je još upitno, premda je za V. P. Nikčevića i druge istraživače ključ za rješenje tog izuzetno složenog pitanja.

I u drugoj sastavnici ove studije – u radu *Protiv izdaje a ne istraga poturica u Gorskom vijencu* Nikčević je nastavio istraživanje u prilog svoje teze iz prvog dijela ove studije. Crvena nit da istrage kao događaja u crnogorskoj historiji nije bilo, već da je to mit - nastavljena je, dakle, i u drugom radu. On razastire mapu naučnih dostignuća o predmetu istrage, pri čemu zalazi u polemiku i osporavanje, ali iznosi i svoje sudove. Među *zagovornicima teze* o historičnosti istrage poturica on spominje: Vuka Karadžića, biskupa Zmajevića, Pavla Popovića, Rista Dragičevića, Branka Pavićevića, Slobodana Tomovića itd. Nikčević visoko cijeni naučni rad Branka Pavićevića, ali osporava validnost „zapisa“ vladike Danila koji je navodno do nas dopro u jednome prijepisu a čiju autentičnost Pavićević ne dovodi u pitanje. Faksimil i prevod toga zapisa donosi Risto J. Dragičević u svome izdanju *Gorskog vijenca* od 1959. god. U Nikčevićevoj interpretaciji Tomovića i on, Tomović, saopštava da „u Njegoša ne nalazimo ničega što bi narušilo vrijednosti historijske istine“.

Grupi historičara koji *osporavaju* istragu poturica kao historijski čin, u Nikčevićevoj interpretaciji, pripadaju: J. Jovanović, Nik. Škerović, Nikola Vukčević, Gligor Stanojević, Mićun Pavićević, Danilo Radojević, Novak Kilibarda itd. Nikčević, naravno, komentariše njihova dostignuća i, uzgred, saopštava svoje konstatacije o predmetu koji istražuje. U njihovim radovima, ali i drugim, ima zanimljivih pitanja, kontradiktornosti, slobodnih procjena, dilema i sl., ali ovaj autor ne želi da ide u svrstavanje. Materijalni dokazi jedino mogu razriješiti zamršeno klupko nastajanja i istrage poturica, ako je bilo, a bez njih svako razvrstavanje je stvar slobodne volje, što će reći proizvoljnosti. Ovaj autor priznaje realizam *Gorskog vijenca*, a je li bilo poturica u podlovcenskoj Crnoj Gori i kako je dolazilo do njihove pojave, on podsjeća da Mujo Alić nije odlazio na ašikovanje u Bajice sa Ružom iz Podgorice, zatim „odža riče na ravnom Cetinju“, a onaj drugi „guguće“ sa čekličke džamije „kâ jejina svrh trule bukvine“. I otkad su poturice u Crnoj Gori saopštava jedan od njih: „Bogu šućur, dvjesti su

godinah otkad paći vjeru prihvatismo“. On, poturica, kaže: prihvatismo, što podrazumijeva dobrovoljnost. Po Njegošu: „isturči se plahi i lakomi“, a po M. Laliću u *Zatočnicima*: „A kad je muka ne gleda se šta je bruka. Znaš kako su se Donjaci, a bogami i neki drugi po planu turčili kad bi im došlo do nevolje?... Odrede da se od svakog bratstva poturče po dvije porodice, i to 'Šortom', kockom, odlučuju ko će to biti: ko izvuče kraću slamku, mora sjutra da mijenja vjeru te da spasava one druge. Tako su se spasavali i ženili se međusobno, bez obzira na vjerske razlike, a kad im se dijete rodi – odža mu ime prikatari, pa majka, poslije kriomice, popa dovede da mu i on drugo ime daje. Tako su imali po dva imena i po dva boga – bolje dva boga nego nijednoga“... U *Gorskom vijencu* suživot Crnogoraca i poturica bio je moguć do granice kolaboriranja, a kad su poturice postale agentura, „dva se brata bore oko vjere“, i to borba nemilosrdna. Ako je odbrana s životom skopčana, ako su poturice, u Nikčevićevom navođenju J. Jovanovića, svojim zemljacima „pili krv kao jamužu“, ako se u *Gorskom vijencu* identifikuju poturice sa Turcima, a ovi su krvnici crnogorski – onda je više nego suludo proglašavati, danas, *Gorski vijenac* genocidnim djelom! I Lalić saopštava da se „prošlost ne može povratiti i drugim sjemenom zasijati“.

Drugu grupu (ili treću) naučnih radnika, u Nikčevićevom viđenju, koji su proučavali istragu poturica i njenu istoričnost čine: Vladimir Ćorović, Salko Nazečić, Vido Latković i djelimično Pavle Popović. Ti naučni radnici su oprezni pri izricanju sudova o istoričnosti istrage poturica po načelu da je događaj „istinit ili nije istinit“, važno je da imamo *Gorski vijenac* kao beletrističku tvorevinu. Nikčević navodi da Ćorović o tako važnom događaju nije našao „nikakav trag u bogatoj građi mletačkoga ili dubrovačkoga arhiva, u kojoj inače ima poviše desetina vijesti i svakojakih akata o događajima mnogo manjega i sporednijeg značaja“.

U osporavanju istoričnosti istrage poturica u *Gorskom vijencu* Nikčević ide toliko daleko da tvrdi kako je Njegoš na građu i predmet spjeva projektovao atmosferu i zbivanja u Crnoj Gori iz 1846. godine. Harala je glad, a gladan čovjek, po Laliću, je „pogana zvjerka. Prvo izgubi stid, a poslije pamet i strah, a onda je to strašno nešto“. Iza toga „izdadoše Lakci i Brzaci, Kostrešani do navrh Zminice i Brođani, stare uzdanice...“, zapravo u Njegoševo doba, prije i u vrijeme pisanja *Gorskog vijenca* izdade Donja Crmnica, Kuči, Piperi, Martinići, Bjelopavlići, Pješivci, čak i Rovčani. Nauči je poznato da je ta atmosfera uticala na psihi Vladike Rada u vrijeme pisanja svoga najkrupnijeg djela. Izdaja je plaćena. Nikčević kaže da je ta

atmosfera bila presudna za nastanak *Gorskog vijenca*. Jedan od njegovih zaključaka je: „I na temelju ove analize, sa sigurnošću se može zaključiti da se istorijska podloga *Gorskog vijenca* zaista ne nalazi u Badnjem večeru nego u vrlo aktuelnim i egzistencijalno značajnim društveno-političkim zbivanjima koja su se odigrala tokom svega nekoliko godina neposredno prije štampanja (*Gorskog vijenca*). Njegovo stvaranje je zbilja ponajviše podstaknuto iznuđenom izdajom do koje je došlo u Crnoj Gori usljed velike suše i strahovite gladi tokom 1846. godine i organizovane od strane skadarskog vezira Osman-paše Skopljaka“.

Više od polovine Nikčevićeve studije *Istraga poturica u Njegoševu Gorskom vijencu* zauzima rad „*Istraga poturica*“ u jednoj interpretaciji i tekstualno-komparativnoj studiji o strukturi *Gorskog vijenca*, posvećen knjizi *Kroz Gorski vijenac* sarajevskog profesora Muhsina Rizvića. Načelno ocjenjujući Rizvićevu knjigu „značajnim pozitivnim pomakom“ u njegošologiji, Nikčević kaže kako hoće da je afirmiše, ali i da „određene neprihvatljive postavke i činjenice“ iz nje „preuzete iz literature“ koriguje. Nama se čini da u Nikčevićevu radu nema previše kritičnosti, nema neslaganja sa Rizvićem, nema mnogo primjedbi na Rizvićev tekstološki metod proučavanja *Gorskog vijenca*.

U zaključku: studije *Istraga poturica u Njegoševu Gorskom vijencu* i *Istraga poturica – mit ili stvarnost* Vojislava P. Nikčevića nadopunjuju se, najnoviji su pokušaj da se riješi jedno pitanje iz crnogorske istorije i istorije književnosti, koje dugo zaokuplja pažnju naučnika i čitalaca i svrstava ih kao svako pitanje, pri čijem rješavanju dolazi do izražaja subjektivni faktor ili saznanja sticana bočnim proučavanjima i komparacijama. U društvenim naukama gdje god *može i drukčije* uvijek može doći do iskliznuća, pa je do valjanog zaključka teško doći. Na ovom mjestu moramo citirati Milana Rešetara, koji je, u vezi sa nekom problematikom *Gorskog vijenca* davno rekao: „Ali bog bi znao koliko tu ima istine i što je tek narodna fantazija iskitila, pa Njegoš preuzeo“. Vojislav P. Nikčević je posve u skladu sa time razlučio što je u „*istrasi poturica*“ stvarno i nestvarno, realno i irealno, događajno i mitološko. On oslobađa *Gorski vijenac* genocidnosti, a crnogorske muslimane „istorijske krivice“ i sve smiješta u vremenski kontekst, bez čega prave naučnosti nema.

III.

Nikčevićovo bavljenje jezičkim pitanjima, između ostalog i jezikom Njegoševih glavnih djela, donosi mu slavu jezičkog reformatora i oreol barda crnogorskog književnog jezika. Zato s pravom najnovija knjiga o njemu kao jezikoslovcu Žarka L. Đurovića nosi naslov *Bard crnogorskog jezika* u izdanju Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje (Cetinje, 2005). Nauci je poznato da su lingvisti i dosad proučavali Njegošev jezik, a među njima najdalje su otišli Danilo Vušović i Mihailo Stevanović. Za razliku od prethodnika koji su Njegošev jezik proučavali u sklopu srpskog jezičkog izraza, Nikčević Njegoševom jeziku daje atribut *crnogorski* i smatra da je Njegoš najdublji i najautohtoniji obrazac crnogorskog jezičkog izraza. Napisavši istoriju, pravopisna pravila, gramatiku i pravopis crnogorskog standardnog jezika i brojne radove o njemu – Nikčević je saobrazno sa time proučavao Njegošev pjesnički govor i novim, crnogorskim, pravopisom objavio *Gorski vijenac*, *Luču mikrokozma* i *Šćepana Malog*. Cilj tih izdanja je da se Njegoš u njima vrati svome narodu i jeziku. Ne zalazeći u filološka pitanja, budući da se njima ne bavimo onoliko koliko se Nikčević bavio, pokušaćemo da interpretiramo ono što je Nikčević saopštavao pripremajući navedena Njegoševa djela za štampanje crnogorskim pravopisom.

a) *Gorski vijenac*

U uvodnom dijelu teksta, kojim najavljuje svoj posao štampanja *Gorskog vijenca* crnogorskim pravopisom, kao jubilarno izdanje 150. godišnjice prvog izdanja toga Njegoševog najkrupnijeg djela, Nikčević kaže da mu je namjera da izvrši „rekonstrukciju izvornoga Njegoševa jezika na temelju upoređivanja 1528 stihova njegova sačuvanog rukopisa s prvim izdanjem *Gorskog vijenca* iz 1847. godine te s njegovijem kritičkim izdanjem (mислеći na Banaševićovo iz 1973 – K. P.) i drugim izdanjima toga djela“. Od 2819 stihova prvog izdanja ili 2818 u Dragičevićevom izdanju, postoji autograf za 1528 stihova i na osnovu njih je lako vršiti rekonstrukciju izvornoga teksta, ali rekonstrukciju ostalih stihova treba vršiti na osnovu prvog izdanja *Gorskog vijenca* iz 1847. Posao otežava i činjenica da je Njegoš do posljednjeg momenta štampanja ovoga spjeva u nj unosio izmjene, kao i intervencije koje su vršili Milorad Medaković i Vuk Karadžić. I odatle nastaju vratolomije i domišljanja šta je tamo Njegoševo a šta nije. Kako se zna, domišljanje zavisi od niza faktora, a to dalje znači – i dalje nemogućnost utvrđivanja istine.

Jedno od spornih mjesta u Nikčevićevom izdanju *Gorskog vijenca* je navođenje lica djela, među kojima figurira i Ferat Začir. Spor je u tome je li to lice Ferat Začir – Kavazbaša, kako je kod Njegoša ili *Ferat, začirski kavazbaša*, kako Nikčević zagovara. Nikčević dalje saopštava da u tekstu *Gorskog vijenca*, priređenom prema *Pravopisu crnogorskog jezika* donosi „nekoliko temeljnijeh jezičkih novina“ i saopštava ih. Pored one koju smo naveli tu je, dalje, pisanje leksema sa fonemima/grafemima *ž, š i ž* sa navođenjem odgovarajućih primjera. U narednu grupu, po Nikčeviću, „idu jekavizmi umjesto ekavizama“, koje, kao i prethodne, navodi. Nikčević kaže da je prodor ekavice, dakle srbizacija, u tekst *Gorskog vijenca* intenziviran poslije 1918. godine. Krivica za to, po Nikčeviću, leži u okupaciji Crne Gore od strane srpske vojske 1918, prisajedinjenju Crne Gore Srbiji. U predgovoru, Nikčević objašnjava i druge jezičke i pravopisne kategorije primijenjene na tekst *Gorskog vijenca*, a u skladu su sa crnogorskim pravopisom. U zaključku predgovora on veli: „Kao što se iz svega izloženog vidi, tek s priređivanjem i objavljivanjem *Gorskog vijenca* prema *Pravopisu crnogorskog jezika* to djelo u znatno većoj mjeri nego do sada poprima crnogorski jezički karakter a Petar II Petrović Njegoš kao njegov autor kako samoodređujuće tako isto i ortografski postaje isključivo crnogorski književnik. Priređivanje njegovog izdanja prema tome pravopisu ima smisao i u tome što *Gorski vijenac* predstavlja najveći spomenik crnogorske kulture“.

b) *Luča mikrokozma* i *Lažni car Šćepan Mali*

Luča mikrokozma je drugo Njegoševo veće djelo koje je Vojislav Nikčević štampao crnogorskim pravopisom. To djelo je izašlo u izdanju Izdavačkog centra Cetinje 2001. godine, a povodom 150 godišnjice pjesnikove smrti. Kao u slučaju *Gorskog vijenca*, i *Luča mikrokozma* je štampana prema prvom izdanju djela u Beogradu 1845. Predgovor i pogovor za ovo izdanje dao je priređivač djela.

U predgovoru su opštije misli koje se tiču jezika djela i stanja jezičke kulture u Crnoj Gori u doba prvog štampanja djela. Naglašava se „neodređenost našeg pravopisa i nestabilnost nijednog književnog jezika oko četrdeset sedme godine“ 19. vijeka u našoj književnosti. Pišući o jeziku, Nikčević sagledava jezičke mogućnosti, kako crnogorske, tako srpske, sredine za objavljivanje jednog religiozno-filozofskog teksta,

kakvog do tada nije bilo ni kod Crnogoraca niti kod Srba. Svoje stavove o jeziku Nikčević sučeljava sa mišljenjem M. Stevanovića i M. Đilasa, koji su naglašavali strane jezičke izraze u jeziku *Luče mikrokozma*, budući da ni jezik Crnogoraca, niti književni izraz Srba nijesu bili dovoljno razvijeni za izražavanje filozofskih refleksija i biblijskih motiva, suštastvenih kategorija *Luče mikrokozma*. Govoreći o jezičkoj osnovi *Luče*, Nikčević kaže: „Korijenom svojijem direktno potičući iz pismenoga jezika zetskoga poznosrednjevjekovnog perioda i pisanoga jezika iz tog i predvukovskoga perioda novog vijeka, crnogorski govorni jezik je mogao poslužiti kao temeljna podumijenta Njegoševu visokorazvijenomu književnom jeziku u *Luči mikrokozma* zbog toga što je taj jezik imao snažno uporište u crnogorskome tradicionalnom nekodifikovanome književnom jeziku, oformljenom već sredinom XVIII vijeka i od tada dobro razrađenome i stabilizovanom“. On dalje kaže da se Njegoš pri pisanju *Luče* držao načela *Piši kao što zboriš, a čitaj kako je napisano*, a to je prvo „glavno pravilo crnogorskoga standardnog (književnog) jezika iz predvukovskog perioda“. U zaključku svoga izdanja *Luče* Nikčević kaže: „Priređujući *Luču mikrokozma* prema *Pravopisu crnogorskoga jezika* s osloncem na njezino prvo beogradsko izdanje iz 1845. godišta, držim da sam u njoj ostvario izvornost i autentičnost Njegoševa jezika, odnosno da je pečatana onako kako bi je on sam kao njezin autor napisao i čitao danas, tj. u jedinstvu crnogorskoga govornog i standardnog jezika. Time se približava kritičkom izdanju. U tome se ovo izdanje razlikuje od prvog i svih dosadašnjih izdanja“.

U pripremanju *Lažnog cara Šćepana Malog* za prenos na crnogorski pravopis, Nikčević kaže da se „tako zatvara krug: sva tri znamenita pjesnikova spjeva prva su ostvarenja klasične crnogorske književnosti koja su ortografski pripremljena u duhu i u skladu s kodifikovanom standardnojezičkom normom crnogorskoga kao Njegoševa maternjeg jezika, što mu obezbjeđuje izvornost i autentičnost u odnosu na sva dosadašnja izdanja“. U predgovoru Nikčević objašnjava način primjene novog pravopisa i jezičke promjene uslovljene tim postupkom. U uvodnom dijelu predgovora Nikčević kaže da će primjena novog pravopisa biti vršena prema prvom izdanju djela koje je bilo u Trstu 1851. g. Njegoševa *Bukvica* priložena uz prvo izdanje djela, po Nikčeviću „dobro može poslužiti i kao ključ za provjeru izvornosti jezika prvog izdanja *Šćepana Malog* u poređenju s njegovijem jezikom priređenim prema *Pravopisu crnogorskoga jezika* u ovom izdanju“. Nikčević navodi i novine unesene u

svoje izdanje *Šćepana Malog*, među kojima su i riječi sa novim grafemima koje zagovara u svome pravopisu. „Ako spomenemo“, kaže, „oblike s regresivnim fonemima, oblike progresivnog jotovanja (*negde*, *viđet*, *onđena*) i odgovarajući paragraf *Crnogorskog pravopisa* po kome se malim slovom pišu 'zajednička imena kad označavaju vjeroispovijest i pripadnost štokavštini' (srbi, grci, turci) naveli smo glavne novine teksta ovoga djela izdatog po crnogorskom pravopisu“. U zaključku Nikčević saopštava da je „ovo izdanje *Šćepana Malog* prenešeno s vukovskog pravopisa 'srpskog/srpskohrvatskog' jezika na ortografiju crnogorskoga jezika načelno na isti način, kao što je preobraženo s ruskoslovlenskog na Karadžićev pravopis“.

IV.

Izvan naznačenih krugova u čijim ramovima smo se dosad kretali – u naučnoj optici Vojislava P. Nikčevića je pogolem broj drugih studija i radova u kojima je riječ o Njegošu. U tim radovima Nikčević sagledava aspekt idejno-političkih gledišta Njegoša – pjesnika i Njegoša državnika. Manje je u njima rasprava o estetičkim kategorijama Njegoševa djela, a više onih što se odnose na jezik, narodnost, nacionalnost. Dosadašnji radovi koji su sagledavali Njegoševo političko angažovanje odnosili su se pretežno na zbivanja oko 1848. god., a Nikčević tu godinu skoro marginalizuje i okreće se unutrašnjim pitanjima Slaveno-Srba i narodima štokavskog jezičkog sistema kao manje proučenim. U tim studijama Nikčević istražuje relacije: Njegoš – Srpstvo, Crnogorstvo, Srbin, Crnogorac, jezik, vjera, običaji, istorija, narodnost, samobitnost u nacionalnom smislu itd. U Nikčevićevoj knjizi *Crnogorski jezik*, tom II, izdanje Matice crnogorske, Cetinje, 1997. godine su sljedeće studije što ulaze u korpus njegošologije: *Njegoševo poimanje jezika*, *Njegoševo 'srpstvo'*, *Njegoševo pravoslavno 'srpstvo'*, *Njegoševo filološko i monogenetsko štokavsko 'srpstvo'*, *Njegoševo versifikatorsko 'srpstvo'*. Studija *Njegoševo Crnogorstvo* strukturirana je iz sljedećih sastavnica: *Crnogorski karakter Njegoševa etnosa, naciona i jezika u izvorima i literaturi – Uvod*, *Tradicionalistički pristup*, *Njegoševo etničko i nacionalno samoodređenje*, *Drugi arhivski izvori o Njegoševu službenom Crnogorstvu*, *Njegoševo jezičko samoodređenje*, *Nikola Simić o Njegoševu crnogorskom jeziku*, *Njegoševo Crnogorstvo u ostaloj literaturi*, *Drugi autori o Njegoševu crnogorskom jeziku*.

Kako se iz naslova studija vidi, Nikčević u njima obraća pažnju onim temama koje bitno određuju pojmove narodnosti i nacionalnosti, a u vezi su sa etnogenezom i procesima stvaranja nacija. On saopštava da se Njegoš „nije bavio planski i sistematski pitanjima jezika“, već je misli o jeziku saopštavao uzgredno, sporadično, one su rasute u vidu fragmenata u njegovom djelu. Nikčević ističe da je Njegoš jezik nominovao ne kao maternji ili crnogorski već kao *naš*, te pod uticajem Vuka srpskim ili ilirskim imenom. On za to navodi primjere u Njegoševim djelima i pismima. Nikčević kaže da je Njegoš „jedan od najzaslužnijih tvoraca crnogorskoga književnog jezika“.

U Nikčevićevim istraživanjima pojam crnogorskog „srpstva“ „nije ništa drugo do surogat Srpstva, spolja unesen“ te „kao takav ne označava ni narod ni naciju“. Po njegovom mišljenju, i kod Njegoša je taj pojam neetnički. On saopštava da je Njegoš „po vlastitome iskazu i objektivno narodnosno i nacionalno samo Crnogorac“ i pobija Đilasovu tezu kako su „Crnogorci lokalni varijetet velikog srpskog plemena“.

Pošto je obrazložio Njegoševo pravoslavno „srpstvo“, Nikčević je nastavio raspravu o Njegoševom filološkom i monogenetskom štokavskom „srpstvu“, tvrdeći da je „ovaj pojavni vid 'srpstva' sve do skoro bio gotovo potpuno nepoznat“. U zaključku on kaže da Njegoševo „srpstvo“ nezavisno od toga što on ne nalazi za shodno da to naglasi, nema vrijednost etno-istorijske, već samo vjersko-jezičke komponente“. Po njegovom mišljenju, Njegoš je pjesmu *Srbina Srbima na časti zahvaljuje* srbizirao pod uticajem Lukijana Mušickog i osobito Vuka Karadžića. Pored pravoslavnog „srpstva“ i filološkog i monogenetskog „srpstva“ došao je do izražaja i treći pojavni vid Njegoševa „srpstva“ - versifikatorsko „srpstvo“. Ta tema, u njegošologiji do skoro nepoznata „čak i u najužem krugu stručnjaka njegošologa“ u Nikčevićevim studijama o Njegošu je koliko privlačna i zanimljiva, toliko i uvjerljivo obrađena. Obrađujući temu Njegoševog versifikatorskog „srpstva“ Nikčević se oslonio na studiju Pavla Mijovića, koju je posvetio raspravi o „etničkoj pripadnosti po Njegoševoj versifikaciji“.

Studija *Njegoševo Crnogorstvo*, segmentirana iz cjelina, kako smo već naveli, dalje je produbljivanje onih saznanja do kojih je autor dolazio u prethodnim radovima o Njegošu. Mjestimično ponovljenih zaključaka, ona je u cjelini sinteza o Njegoševu samoodređenju u nacionalnom smislu i posezanje za daljom argumentacijom u prilog izrečenih stavova. Suprotstavljajući se tradicionalistima u proučavanju Njegoševa djela i

njegove etničke pripadnosti, Nikčević je svoje bavljenje Njegošem sveo u zaključak da je Njegoš „najrasniji i najautentičniji Crnogorac, najtipičniji i najveći predstavnik duhovnog Crnogorstva“. Mi, opet, sa svoje strane procjenjujemo da je Nikčević posmatranjem Njegoša iz drugog ugla, iz onog u kome je Njegoševa etnogeneza i njegov odnos prema srbo-pravoslavlju, otišao dalje i prodro dublje od svih proučavalaca Njegoševa djela. Otimanjem Njegoša od drugih ideoloških pojavnosti, njegovo *ne dam Njegoša*, njegova širina i dubina zamaha odista ga čine probranim njeošologom i vrhom crnogorskog naučnog stvaralaštva u toj oblasti.

V.

Radi sagledavanja cjeline Nikčevićevih istraživanja Njegoševa djela mora se naglasiti da je on i drugdje rasuo radove o Njegošu, koji na jedan ili drugi način nadopunjuju rečeno i čine izvjesne pomake u njeošologiji. U njegovim *Kroatističkim studijama*, Zagreb, 2002. god. je rad *Mažuranić i Njegoš o Crnoj Gori i Crnogorcima (kulturološki pristup)*, koji se, osim doticaja Mažuranića, uglavnom kreće u okvirima dosadašnjih proučavanja Njegoša i donosi novine. U *Lučindanu*, glasu Crnogorske pravoslavne crkve, broj 7, Cetinje, 2003. god. je Nikčevićev tekst *Enciklopedijska sinteza o Njegošu*, prilog dakle namjenske prirode i kao takav reprezentativan je, napisan za *Crnogorsku enciklopediju DANU. Bibliografski vjesnik* broj 1-2-3/2003, Cetinje, donio je tekst iz Nikčevićeva pera *Turcizmi u crnogorskom jeziku kao kulturološki i civilizacijski izraz (na primjeru Njegoševa jezika)*. U vezi sa time utvrdio je da se „iz svega izloženog vidi (da se) u Njegoševu jeziku ne javlja nešto turcizama, kako tvrdi M. Stevanović, nego mnoštvo njih“. *Glasnik cetinjskih muzeja*, VII knj, Cetinje, 1974. g. donio je Nikčevićev tekst *Problemi autorstva nekih pjesama mladog Njegoša*, u kojem se iskazuje kao naučnik koji arbitrira u sporovima književne istorije, nastalih zbog anonimnosti pjesama, štampanih u *Grlici*, cetinjskom kalendaru, pokrenutom 1835. god. Mi ne želimo uskakati u sporove u vezi sa tim pjesmama, zato prepuštamo riječ samom Nikčeviću koji kaže: „Ostaje zaključak: pjesma *Crnničani*, sve četiri pjesme u zbirci *Lijek jarosti turske*, *Odlazak Karađorđija iz svoga otečestva*, *Na pređašnju pjesmu odziv 1830. ljeta*, svih osam pjesama iz *Grlice* za 1837, *Na smrt pokojnoga Filipa Kustudije*, *Čestitanje Novoga ljeta gospodinu Gagiću*, *Polazak iz Crne Gore g. polkovnika Ozereckovskoga*, *Spomen Ramu Lazarevu i Večernja molitva Njegoševe* su tvorevine“. Naznačena studija je sastavni

dio doktorske disertacije *Mladi Njegoš*. Dodamo li još tekst *Crnogorizmi u prijevodima Gorskog vijenca* (Zbornik radova *Prevođenje Gorskog vijenca na strane jezike*, CANU, knj. 56, Odjeljenje umjetnosti, knj. 19, Podgorica 2001), čini nam se kao da smo uglavnom naznačili sve Nikčevićeve radove o Njegošu, a njih je, kako se vidi, dosta. Ipak se moraju, još, naznačiti tri Nikčevićeve rada, posvećena podmetanjima određenih pjesama Njegošu kao falsifikatima sračunatim na njegovo posrbljavanje. Prvi nosi naslov: *Prepjevani stihovi Lukijana Mušickog* (Lučindan, br. 7, Cetinje, 2003, str. 67-69), drugi je *Prepjevani stihovi Lukijana Mušickog su falsifikat*, s podnaslovom *Ljubomir Durković-Jakšić kao njihov falsifikator* (Lučindan, br. 12, Cetinje, 2004, str. 129-132) i treći rad *Podmetnuta pjesma Njegošu* (Lučindan, br. 17, Cetinje, 2005, str. 55-57), a odnosi se na podmetnutu odu Njegošu *Nikoli Vasojeviću*, za koju je još ranije Dušan Vuksan posumnjao da mu je podmetnuta kao krivotvorina.

VI.

Nikčevićev rad *Milan Rešetar kao njegošolog*, pročitan je kao referat na Međunarodnom znanstvenom skupu u Beču, 25. IX 2004 i Dubrovniku 1-2. oktobra 2004. i objavljen u reprezentativnom *Zborniku o Milanu Rešetaru, književnom kritičaru i filologu* u izdanju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2005, str. 193-211. Taj rad se nalazi i u Nikčevićevoj knjizi *Jezičke i književne teme*, Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje, 2006. god. Rad sadrži sljedeća poglavlja: *Uvod*, *Rešetar kao Njegošev bio-bibliograf*, *Rešetar kao njegošolog vukovske škole*, *Rešetar kao Njegošev tekstolog*, *Rešetar kao Njegošev književni istoričar*, *Rešetar kao Njegošev filolog i jezikoslovac*, *Rešetar kao Njegošev leksikograf i leksikolog*, *Rešetar kao komentator Gorskog vijenca i Zaključak*. Nikčević se tim radom donekle odužio Milanu Rešetaru za ogroman doprinos proučavanju Njegoševa života i rada. Po Nikčeviću, Rešetar je „studioznijem izučavanjem *Gorskog vijenca* dao najveći doprinos njegošologiji“. Akcentirajući Rešetarevo prvo izdanje *Gorskog vijenca*, sa komentarom 1890. god. u Zagrebu, Nikčević na jednom mjestu kaže: „Ostavljajući da se analitičko-kritički još govori o Rešetarovome književnopovijesnom izučavanju *Gorskog vijenca* u budućoj monografiji, ovđe se mora izreći i kritika na njegov račun. Ona se sastoji u tome što djelo nije sagledavao, tumačio i vrjednovao s estetičkog stanovišta kao primarnog. To je najveći nedostatak Milana Rešetara kao njegošologa“. U

zaključku studije Nikčević je, ipak, ustvrdio „da je Milan Rešetar bio i ostao najtemeljniji i najsveobuhvatniji njegošolog svojega doba. Niko od dosadašnjijeh njegošologa nije dao takvi i toliki doprinos njegošologiji kao Milan Rešetar“. Na drugom mjestu je spomenuo da je Rešetar izdao *Manje pjesme vladike crnogorskoga Petra II-oga Petrovića Njegoša*, u izdanju SKZ, Beograd 1912. god.

VII.

Posljednji rad Vojislava P. Nikčevića posvećen Njegošu i njegošologiji je *Atentat na Gorski vijenac*, štampan u već spomenutoj knjizi *Jezičke i književne teme*. Rad je nastao kao odjek na Marojevićevo izdanje *Gorskog vijenca*⁴. Od početka do kraja teksta, tj. od gesla do poente, formulisane Njegoševim stihom: *da nam kuću napuni smijeha*, - osjeća se autorova duboka angažovanost i nastojanje da se protivnik pobijedi. Rad je najobimniji u knjizi u kojoj se donosi, a to posvjedočuje njegovu iscrpnost. U uvodnom dijelu Nikčević osporava, s osloncem na teoriju književnosti, u konkretnom slučaju odrednicu *kritičko izdanje* i saopštava da je Radmilo Marojević „praktično izvršio krivotvorstvo ili falsifikat, kulturocid ili pak zločin, *atentat na Gorski vijenac*“. Na jednom mjestu rada, Nikčević je uz poricanje saopštio i pohvalu, izjavivši: „Time je svoje kritičko izdanje toga djela učinio nepostojećim, neupotrebljivim, poništio ogromni trud uložen u to izdanje, pa i dar i veliko filološko znanje koje nije ostalo bez rezultata u razjašnjavanju određenih spornih pitanja u rekonstrukciji njegova izvornog teksta, ponajviše u oblasti ortoepije i semantike“. Nikčević zamjera Marojeviću što je ovaj izdvojio *Lica* i tekst *Posveta prahu oca Srbije* i donio ih kao *Prilog 1* i *Prilog 2*, zatim što je pretvorio tekst *Posvete* „iz šesnaesterca u osmerce“ i što je u njoj zamijenio četiri reda tačkica sa „po tri reda zvjezdica“. Svoj analitičko-kritički obiman rad o Marojevićevom izdanju *Gorskog vijenca* Nikčević je propratio pozivanjem na naučna dostignuća o predmetnoj materiji Novaka Kilibarde, Milana Rešetara, Vuka Karadžića, Petra Đorđića, Slobodana Tomovića, Jevta Milovića, Mihaila Stevanovića, Dragoljuba Maića, Milorada Nikčevića i dr. U riječi o jezičkoj materiji *Gorskog vijenca*, jedan od Nikčevićevih zaključaka je i ovaj: „Stoga je Marojevićeva metodologija rekonstrukcije izvornoga teksta kritičkog izdanja *Gorskoga vijenca* zasnovana na ruskoslovenskoj grafiji

⁴ Petar II Petrović Njegoš: *Gorski vijenac*. Kritičko izdanje. Tekstologija. Redakcija i komentar Radmila Marojevića, CID, Podgorica, 2005.

iz njegovog prvog izdanja doživjela potpuni krah“. Ocjene, kvalifikativi, su najčešće u stilu: proizvoljnost, nema pojma, pobrkao, ništavna rekonstrukcija teksta, nenaučno rezonovanje, ne poznaje, ne zna, ništavnost njegove „nauke“ itd. Nikčević saopštava da u radu nije raspravljao „sve brojne sporne i neprihvatljive postavke“, budući da bi o „svemu tome trebalo da se napiše posebna knjiga“, zato se on doticao samo onoga što mu se činilo najbitnijim. Marojevićev poduhvat Nikčević je ocijenio promašajem.

VIII.

Sumirajući rečeno o Vojislavu P. Nikčeviću kao njegošologu, dade se zaključiti da je on Njegoša iščitao te da ga je sagledao na prostoru i u vremenu. On je Njegoša duboko doživio i sagledao u svim relacijama koje su pripomogle duhovno formiranje Njegoša pjesnika i Njegoša Crnogorca. Disertacijom *Mladi Njegoš* riješio je mnoga pitanja literarno-istorijskog smjera i napatio dalja izučavanja Njegoša i njegovog djela. Do novih saznanja – Nikčević je svojim istraživanjima veoma uspješno osnažio uvjerenje o istrazi poturica kao istorijskom mitu, koji je umjetnički obuhvaćen u Njegoševom *Gorskom vijencu*. S osloncem na istorijsku građu, Nikčević je utvrdio Njegoševo nacionalno samoodređenje, a osobito je sugestivan kada konstatuje da Njegoš zarad umjetničkog iskaza, tačnije za potrebe versifikacije, koristi etnik Srbin/Srbi umjesto Crnogorac. On primjerima pokazuje da etnici Srbin i Crnogorac nijesu sinonimi. Vjera i po mišljenju autora ovih redaka nije presudan faktor pri određivanju naciona, te da jednovjerni Srbi i Crnogorci nijesu pripadnici iste nacionalnosti. U istoriji crnogorske književnosti Vojislav Nikčević će ostati zabilježen kao prvi Crnogorac koji je na novi, *crnogorski*, pravopis prenio tri najkrupnija Njegoševa djela: *Gorski vijenac*, *Luču mikrokozma* i *Šćepana Malog*. On se silno angažovao i na poslu utvrđivanja autorstva nekih Njegoševih pjesama te falsifikovanjem nekima od njih za posrbljavanje pjesnika i njegovog djela i time doprinio raščišćavanju pitanja koje je u istoriji književnosti čekalo razjašnjenje. Sveukupnim proučavanjem Njegoševa života i djela, Nikčević je unaprijedio saznanja o kruni duhovnog Crnogorstva, razbio ukiseljene misli o Njegošu i postao jedan od korifeja njegošologije.

Krsto PIŽURICA

VOJISLAV P. NIKČEVIĆ AS A NJEGOŠOLOGIST

Vojislav Nikčević began studying Njegoš's work at the beginning of his teaching and scientific career. His interest in Njegoš's work was constant throughout his career and it did not decrease even in the last stage of his career and life. By defending his dissertation *Young Njegoš* in Zagreb, he became one of the few scholars studying Njegoš and his work, and he is recognized as one of the most prominent authors in modern Njegošology. We divided his works on Njegoš into several fields: *Young Njegoš* dissertation, basic theme and motif of *The Mountain Wreath*, editing of the main Njegoš's works, some conceptual aspects of Njegoš-the poet, the issue of authorship of certain Njegoš's poems, assassination of *The Mountain Wreath* and Milan Rešetar as a Njegošologist.